

KIRKAĞAÇ BİDÂYET MAHKEMESİ KAYIDLARI¹

Yrd. Doç. Dr. Mehmet GÜNAY

Celal Bayar Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi,
Tarih Bölümü

ÖZ

Osmanlı Hukuk Sistemi Tanzimat Dönemine kadar klâsik karakterini koruyarak gelmiştir. Tanzimat'tan sonra ise batılı tarzda bazı değişikliklerin yapılması ihtiyacı ortaya çıkmıştır. Bu sürecin ortaya çıkardığı düzenlemelerden birisi olan Bidâyet mahkemeleri ilk dereceli mahkemelerdendir. Bidâyet mahkemeleri yaygın mahkemelerden birisi olmasına rağmen yargılamalarına dair evrakı çok fazla günümüze intikal etmemiştir. Bu durum izaha muhtaçtır. Günümüze intikal eden az sayıdaki Bidâyet mahkemesi kayıtlarından bir kısmı Kırkağaç mahkemesine aittir. Makalemizde bu kayıtlara; göre bidâyet mahkemelerinin görev alanları, yargılama usulleri ve o günkü toplumsal ilişkilerde oynadığı roller üzerinde durulacaktır.

Anahtar Kelimeler: *Osmanlı İmparatorluğu, Hukuk, Bidâyet Mahkemeleri, Tanzimat Dönemi, Türkiye.*

THE DOCUMENTS OF KIRKAĞAÇ BİDAYET COURT

ABSTRACT

The law system of Ottoman Empire had come to the Era of Tanzimat by keeping its classical characteristics. After the Era of Tanzimat, the necessity of some modifications according to the Western style has emerged. One of the regulations which this process has revealed is The Bidâyet Courts that were the first level courts. Although The Bidâyet Courts were the most common courts in Ottoman Empire, the trial documents have not reached enough to the present day. This situation is in need of explanation. The few documents of the Bidâyet Courts transferred to the present day belong to the Court of Kırkağaç. In this article, according to these records, the task areas of Bidâyet Courts, the trial court proceedings, and the roles played in social relations will be focused on.

Keywords: *Ottoman Empire, Law, Bidâyet Courts, Tanzimat Era, Turkey.*

¹ Makalenin geliş tarihi: 04.03.2014

Makalenin kabul tarihi: 23.09.2014

GİRİŞ

Türkler, İslâm dinini bütün müesseseleriyle kabul etmişlerdir. Kuran ve hadislerin müsaade ettiği nispette eski örf ve âdetlerini de İslâmiyetin hukuki ve sosyal esaslarıyla birleştirmeye çalışmışlardır (Cin-Akgündüz, 1990: 89). Osmanlı devletinin kuruluşu ile de yeni ve orijinal bir hukuk sistemi başlanmamıştır. Osmanlı devletinde hukuk, şer'î ve örfî olmak üzere iki kısımdan meydana gelmekteydi. Bu haliyle kendisinden önceki Türk ve İslâm devletlerinin hukuk sistemleriyle önemli ölçüde bir paralellik göstermektedir. Dolayısıyla hukuk, esas itibarıyla İslam hukukundan meydana gelmekteydi (Akgündüz, 1990: 48). Örfî hukuk terimine ise ilk defa Fatih dönemi kaynaklarında rastlanmaktadır. Tursun bey şer'î hukukun yanısıra örfî hukukun varlığından da söz etmektedir. Kaynağını Kuran, hadisler, icmâ ve kıyas'tan alan şer'î hukukun düzenlemediği alanlarda ise Padişahların emir ve yasaklarından meydana gelen örfî hukuk yer almaktadır (Aydın, 1999: 375-76). Kazalardaki şer'îyye mahkemeleri, kazasker divanları ve Veziriazam divanları ve divan-ı hümayun gibi üst mahkemelerle hukuk sistemi uygulanmış ve adalet bütün Osmanlı coğrafyasında tesis edilmeye çalışılmıştır.

Tanzimat dönemine kadar klâsik durumunu devam ettiren Osmanlı hukuku 1839 Gülhane Hatt-ı Hümayunun ilanı ile birtakım değişikliklere uğramıştır. Bu dönemden sonra kurulan hukuki müesseseler ve hazırlanan kanunlar yeni bir dönemin başlangıcı olmuştur. Bu döneme kadar ihtiyaç duyulan her alanda örfî hukuk ile doldurulmaya çalışılan boşluklar bundan sonra o döneme kadar referans alınmayan batı dünyası ve hukukundan istifade edilerek doldurulmaya çalışılmıştır. Hukukta batılılaşma ve batıyı referans almanın kendisine has siyasi, sosyal, iktisadi ve hukuki sebepleri vardır. Bunların başında ise Osmanlı devlet adamlarının Batıdaki hukuk hareketleri ve kanun faaliyetlerinden etkilenmeleri gelmektedir (Aydın, 1999: 430). Bir diğer sebep ise; sosyal, siyasi ve askeri olarak Osmanlı devletine galebe çalan batılı devletlerin devamlı şekildeki telkin ve tazyikleri gelmektedir. Üçüncü sebep ise gerçekten hukuk alanında duyulan reform ihtiyacıdır. Çünkü XIX. yüzyılda görülmeye başlanan her alandaki köklü değişiklik ve gelişmeler bunlara paralel hukuki düzenlemelere de ihtiyaç göstermişti. Dava sayılarının ve çeşitlerinin artması her türlü davaya tek dereceli mahkeme olarak bakan Osmanlı mahkemelerinin takviye edilmesini ve bir temyiz mahkemesiyle adlî yapının zenginleştirilmesini ve en az iki dereceli olmasını zorunlu kılmıştı. Böylece Tanzimattan sonra kurulan ticaret mahkemeleri, nizamiye mahkemeleri ve ilk temyiz mahkemesi olan Divan-ı Ahkâm-ı Adliyye bir ihtiyacın ürünü olarak ortaya çıkmışlardır (Aydın, 1999: 431). 1840 yılında İstanbul'da Ticaret Nezaretine bağlı bir ticaret mahkemesi kuruldu. 1847 ve 1848 yıllarında hazırlanan iki nizamname ile bu mahkeme karma hale getirildi. Ticaret nazırının riyasetinde yedisi Osmanlı yedisi de yabancı devlet teb'asından olmak üzere on dört üyeden meydana gelmekteydi. 1860 yılındaki bir düzenleme ile ticaret mahkemeleri bütün imparatorlukta kurulmaya başlandı (Aydın, 1999: 432-33).

1864 tarihli Vilayet Nizamnamesi ile kaza, sancak ve vilayetlerde Nizamiye mahkemeleri adıyla hukuk ve ceza mahkemeleri kuruldu. Kazalarda, bir hakimin başkanlığında müslim ve gayr-i müslim üç üyeden meydana gelen dava meclisleri, sancaklarda, bir hakimin başkanlığında üçü müslim üçü gayr-i müslim altı üye ve devletin tayin ettiği bir üyeden müteşekkil temyiz meclisi, vilayetlerde ise, bir müfettiş veya daha sonra merkez naibinin başkanlığında üçü müslüman üçü gayr-i müslim altı üye ve devlet tarafından atanan bir memur olmak üzere oluşturulan temyiz divanları bidayet ve istinaf mahkemeleri olarak görev yapmışlardır (Üçok-Mumcu, 2007: 332-33).

Tanzimat döneminde kanunlaştırma alanında da hukuki düzenlemeler yapılmıştır. Ceza hukuku ve ticaret hukuku en fazla düzenleme yapılan alanlardır. Ticaret kanunnamesi hükümlerinin çoğu Fransız ticaret kanunundan alınmıştır.1858 tarihinde Ceza kanunnamesi ile birlikte Cevdet Paşanın başkanlığındaki bir heyet tarafından Arazi kanunnamesi de hazırlandı. Bununla Osmanlı topraklarının tamamını değil fakat toprakların önemli bir kısmını meydana getiren miri arazi ve gayr-i sahih vakıf arazilerinin hukuki durumlarını düzenlemekteydi (Aydın, 1991: 346-47).

Tanzimat döneminde hazırlanmış olan en önemli kanun Mecelle-i Ahkâm-ı Adliyyedir. Bir ara Fransızların baskısıyla Âli Paşa tarafından Fransız Medeni kanunu bir komisyon marifetiyle tercüme dilmek istenmiş Code Civile'nin Osmanlı hukukuna uygun olan ve olmayan maddeleri tespit edilmeye çalışılmıştı. Nihayet büyük hukukçu Cevdet Paşanın gayretleriyle tamamı on altı kitap ve 1851 madde olmak üzere Mecelle, parça parça sekiz yılda hazırlanarak 1876 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Sadece şekil olarak batı hukukundan yararlanmış, klasik İslâm hukukunun sistemine bağlı kalmıştır. Mustafa Reşid Paşanın etkisiyle elden geldiğince sade bir dil kullanılmaya çalışılmış ve böylece Türk Hukuk dilinin oluşmasında önemli bir görev ifa etmiştir (Halaçoğlu-Aydın, 1993: 448). Bütün bu çalışmalara rağmen Tanzimat sonrası Osmanlı hukuk sistemi yerli ve yabancı birbirinden uyumsuz düzenlemelere ve kanunlara konu olmuştur. Bu durum Osmanlı hukukunun orijinal yapısını bozmuş ve ihtiyaçlara da tam anlamıyla cevap verememiştir.

Bidâyet Mahkemeleri

1879 yılında yapılan düzenlemeyle Nizâmiye mahkemeleri ceza ve hukuk daireleri olmak üzere iki kısma ayrılmıştı. Her bir kısım bidâyet ve istinâf mahkemeleri olmak üzere iki dereceli idi. Bidâyet mahkemeleri hem basit kazalarda hem de livâ ve vilâyetlerin merkez kazalarında bulunmaktaydı. Bir başkan iki üyeden meydana gelen üyelerden birisi önceleri aynı zamanda başkâtip iken sonradan mahkemelere ayrıca başkâtip tayin edilmeye başlanmıştır. Kazalarda görev yapan başkâtipler, üyelerden birisi mahkemede bulunmadığında onun yerine görev ifâ ederlerdi.

Ceza hukuku sahasına giren konularda bidâyet mahkemeleri kabahat ve cünha derecesinde suçlarla alâkalı davaları bidâyetten görür ve nihayetlendirirdi.

1858 tarihli ceza kanununun 3. Maddesinde esasları belirlenen cinayet davalarına bakamazlar, tahkikatını yaparak livâ merkezindeki bidâyet mahkemelerine gönderirlerdi (Ekinci, 2004: 206). Hukuk muhakemesi bakımından kaza bidâyet mahkemeleri kazaya bağlı nahiyeye ve köylerde beş bin guruş değer ve yıllık beş yüz guruş gelire kadar olan hukuk davalarını kesin, bu değer üzerinde olan davaları ise istinaf yolu açık olmak üzere karara bağlarlardı.

Kaza bidâyet mahkemelerinin istinâf yolu kapalı olmak üzere kesin verdikleri kararlarda anapara, faiziyle birlikte kanunda belirtilen sınır miktarı geçiyorsa veya davacının davasına karşı davalı da o mahkemenin yetkisine giren bir dava açıp, iki davanın konusunu teşkil eden miktarların toplamı yine bu sınır aşıyorsa bile bunlara ilişkin kararları kesindi (Ekinci, 2004: 207).

Ticaret mahkemesi bulunmayan normal kazalarda bidâyet mahkemeleri bu görevi de üstlenirdi. 1861 tarihli Usûl-ı Muhâkemât-ı Ticaret Nizamnamesine göre davaları neticelendirir, ancak muhakeme sırasında beldenin mu'teber tacirlerinin seçtiği bir geçici üye de hazır bulunmak zorundaydı (Ekinci, 2004: 208). Livâ ve vilayetlerde bulunan bidâyet mahkemelerinin çalışma esasları ise daha farklı idi.

Kırkağaç Kazası

Kuruluşu antik döneme kadar giden Kırkağaç², XII. Yüzyıldan itibaren Türkmen akınlarına sahne oldu. Bölgede önce Karesioğulları arkasından da Osmanlılar hakim oldular. XVI. yüzyıla gelindiğinde Kırkağaç, Hüdâvendigâr livasına bağlı Tarhala kazasına tâbi bir köy statüsünde idi. Kanuni Sultan Süleyman döneminde ise annesi Hafsa Sultanın Manisa'da inşa ettirdiği evkafın vakıf karyelerinden birisi olmuştur. 1530 tarihli bir muhasebe icmâl defterine nazaran Kırkağaç'ın kendisine bağlı mahalle ve köyleri yoktur. 1573 tarihli Evkaf defterine göre ise Tarhala kazasına bağlı Kırkağaç'ın üç mahallesi vardı. Bunlar; Aziz Sarı Hoca mahallesi, Yusuf mahallesi ve Hacı Veli mahalleleridir. 1530 'larda altı yüz civarında nüfus barındırırken bu sayı yüzyılın ikinci yarısında 1.122 kişiye ulaşmıştır. 1840-41 yıllarına gelindiğinde ise artık bir kaza itibar olunan Kırkağaç'ın 18 mahallesi ve altı köyü bulunmakta idi. 1878 yılına gelindiğinde Kırkağaç kazasının toplam nüfusu dört bin hanede yirmi bin kişiye ulaşmıştı (Salname, 1296: 127). Temettuat kayıtlarına nazaran Kırkağaç'ın mahalleleri şunlardı; Memişoğlu, Küçük Musa Ağa, Cin Osmanoğlu, Karacaoğlu, Hacı Himmetoğlu, Melniklioğlu (Milengeliği), Kara Alioğlu, Ağaoğlu, Emir Ağa, Zor Ağa, Sarı Ağa, Muhzıroğlu ve Hıdır Ağa (Günay, 2007: 12-32). Köyler ise; Kayadibi, Kaş, Kırmızı ma'a Sazlıca, Avcılar (Öveçli) köyleridir (Günay, 2001: 48).

Gayr-i Müslimlerin yaşadığı mahallelerden Rumların yaşadığı mahalleye Cumhuriyet döneminde Tefikiye mahallesi ismi verilmiştir.

² Bu dönem hakkında bkz. Murat Tozan, Kırkağaç Çevresinde Bulunan Hellenistik Dönem Yerleşmeleri, Kırkağaç Sosyo-Ekonomik Tarih Sempozyumu Bildirileri, 6-7 Eylül 2007, s. 1-11.

Rumların bir kısmı ise Memiş mahallesinde ikamet etmekteydiler. 4500 den fazla nüfuslarıyla ilçenin en kalabalık gayr-i müslim unsuru idiler. İlçe merkezinde, Bakır ve Gelenbe’de de önemli miktarda rum sâkin yaşamakta idi. İki yüz kişilik büyük bir de kiliseleri vardı. Bu dönemdeki zengin Rumlar arasında Tüccar Toma Efendi, Tüccardan Vangilaki, Avrupidi, Sigaracı Panayot, Akilef Efendi, Mimaroğlu Yorgi, Efenduli bey, Avukat Savidis, Doktor Sarafidis, Dimitrakis ve Kıryako gibi kişiler önde gelmektedir (Evransatı, 2000: 44-45).

Ermeni mahallesi ise Kırkağaç’ın Kuzeypbatısında şimdiki Kadriye mahallesinde idi. Burada yaklaşık olarak bin civarında ermeni yaşamakta idi. Bir kiliseleri ve okulları vardı. Fabrikatör Karakin Şahbazyan, oğulları Arşak ve Rudolf, fabrikatör Aznavuryan, Fabrikatör Ohanisa, Avukat Artin Dalyan, Avukat Tatayüs, Doktor Melekşah, Eczacı Kevork ve Veryani bey, Mahkeme azası Mihran Kazancıyan toplumun önde gelen kişileri idiler (Evransatı, 2000: 46).

Rum mahallesi, Boduroğlu mahallesi ve Memiş mahallelerinin bazı bölümlerinde müteferrik olarak yirmi hane civarında Yahudi nüfus da bulunmaktaydı. Sarraflık ve Şekercilikle uğraşan Robeno Efendi, Tüccar Bencuya, Züccaciyeci Şemoil Adato önemli isimlerdi. Tuhafiyecilik, Manifaturacılık ve Çerçilik işleri Yahudilerin tekelinde olan meslekleri (Evransatı, 2000: 46).

Ticaretle uğraşan Müslümanların sayısı oldukça azdır. Sivrizade Şükrü bey ve Küçük Mehmetzâde Cemal Efendi tüccar olup daha sonraki yıllarda kuvâ-yı milliye nin kurucuları arasında bulunan Ahmet Faik Efendi ise manifaturacılık yapmaktaydı (Evransatı, 2000: 48).

1299/1882 tarihli 334 numaralı Manisa Şer’iyye sicil defterine nazaran bu tarihte, Kırkağaç kazasındaki gayr-i müslimler Kaza İdâre ve Bidâyet mahkemelerinde temsil ediliyorlardı. Bu mahkemelerde bulunan onar a’zadan üçü gayr-i müslimdi. Kaza İdare Meclisinde Rumları, ruhani liderleri olan Yovanaki Efendi (muhtemelen 1891-92 yılında da görevli) , Ermenileri ise yine ruhani liderleri İstefan Efendi temsil etmekteydi. Bu dönemdeki Bidâyet mahkemesinde Ohannes Efendi, Sarafim Efendi ve Kigork Efendi görev yapmaktaydılar (Gökmen, 2007: 34).

Bidâyet Mahkemesi kayıtlarının ait olduğu 1306 yılı Aydın Vilayeti Salnamesine göre; bu tarihte Kırkağaç kazasında Necib bey Kaymakam, Ahmet Şevki Efendi Naib, İsmail Hakkı Efendi ise Müftü olarak görev yapmaktaydılar. Kazada mahkeme olarak sadece Bidâyet Mahkemesinin bulunduğu görülmektedir. Mahkeme reisi aynı zamanda Naib de olan Ahmet Şevki Efendidir. Mahkeme azaları Kadri ve Yovanaki Efendiler, müstantık muavini Toma Efendi, birinci katip Osman Nuri Efendi, İkinci katip Osman Hulusi Efendi, Mahkeme-i Şeriyye kâtibi ise Hakkı Efendidir. İl merkezindeki

Mahkeme-i Şer'iyeye de müstakil bir mahkeme olarak değil kalem olarak Salnamede yer almıştır (Salname, 1308:148).

Bidâyet Mahkemesi Kayıtları:

Kırkağaç Bidâyet mahkemesi kayıtları Manisa Kitapsaray Kütüphanesi yazma eserler kısmında MHK 9759 numara ile kayıtlıdır. Kütüphaneye nasıl intikal ettiği ya da ettirildiği bilinmeyen dosyalar içerisinde yer almaktadır. Daha önce bir defa yakînen görme imkânı bulduğum evrakın daha sonra mikro-filmleri çekildiğinden değerlendirmeler artık sadece mikrofilmler üzerinden yapılabilmektedir. Aralarında boşluklar da bulunan 124 varaktan ibarettir. Varak numaraları kurşun kalemle sonradan verilmiştir. Bidâyet mahkemesi kayıtlarındaki genel usûle uygun olarak dosya numaraları verilmiş, Mahkeme heyetinin isimleri genellikle, davaların konusu ise bazen yazılmıştır. Mahkemenin ilk davadan itibaren bütün davaların kayıtlarının bulunmadığı en azından mikrofilmlerde olmadığı anlaşılmaktadır. İlk dava 18 Şubat 306 / 2 Mart 1891 tarihlidir. Diğer davaların tarihlerine bakıldığında tarihlerin birbirini takip etmediği anlaşılmaktadır. İçerisinde 11, 43, 44 no'lu davalara ait evrakın bulunmadığı 49 davanın kaydı vardır. 49 no'lu davanın tarihi 11 Şubat 307 / 23 Şubat 1892 dir. Yani aşağı yukarı bir yıllık davaların evrakı bulunmaktadır. 49 no'lu davadan hemen sonra yeniden 1 den itibaren numaralandırılmış olan davalar başlamaktadır. 5 ve 7 no'lu davaların evrakı yoktur. Burada da 8 no'lu davaya kadar kayıtlar yapılmıştır. Bu kısımdaki ilk davanın tarihi 28 Kanun-ı Evvel 307 / 9 Ocak 1892 tarihlidir. 8 no'lu davanın tarihi ise 15 Kanun-ı Sâni 307 yani 27 Ocak 1892 dir. Anlaşıldığı kadarıyla bir yıllık davaların dökümü verildikten sonra ikinci yılın davalarına başlanmış ancak bilinmeyen bir şekilde kesilmiştir. Bu şekilde elli yedi dava dosyası bulunmaktadır. Elimizdekiler hariç Kırkağaç Bidâyet mahkemesine ait hangi yıllara ait ne kadar evrakın bulunduğu hakkında şimdilik sağlıklı bir bilgiye sahip değiliz. Ancak Tanzimat sonrasında, batı hukukunu da örnek olarak yapılan düzenlemelerin sonuçlarından birisi olan Bidâyet mahkemelerine ait bu örnek kayıtların önemi inkâr edilemez.

Görevliler

Davalardan anlaşıldığı kadarıyla Bidâyet mahkemelerinde davalara bakılabilmesi için üç kişiden meydana gelen bir mahkeme heyeti bulunmaktaydı. Bu dönemde mahkeme reisi olarak Ahmet Şevki Efendi ve Mehmed Mükerrrem Efendi farklı zamanlarda görev yapmışlardır. Dava konularına ya da yıllarına göre bir ayırım söz konusu değildir.

Mahkeme heyetinde bulunan iki a'za ise bütün davalarda beraberce görev yapmışlardır. Bunlar; A'zâ Kadri Efendi ve A'zâ Yovanaki Efendidir. Bütün davalarda bu ikisi mahkeme heyetini meydana getirmekteydiler.

Mahkemenin zabıt kâtibi olarak kayıtların tamamında bir isim yoktur. Ancak bu dönemde zabıt kâtibi olarak Osman Efendinin görev yaptığı bazı belgelerden anlaşılmaktadır. Bazı özel durumlarda kaza mahkemelerinde kâtipler de a'za olarak görev yapmaktaydılar. Bir dava esnasında mahkeme reisi "bir maslahatı için istasyona gittiğinden" yerine kâtip Osman Efendi görev

yapmış, a'zalardan olan Kadri Efendi ise mahkeme reisi olmuştur (KBM, 4/10). Davalar esnasında klâsik dönemdeki Muhzır teşkilatı yerine yeni kurulan Polis teşkilatının mahkemelerde görev yaptığı anlaşılmaktadır. Davaların bir kısmında dava vekilleri de görev yapmaktaydılar. Bilhassa Ziraat bankasının vekili olarak mahkemelerde ilgili davalar esnasında Kırkağaç sâkinlerinden Ermeni Artin Raiyan Efendi bulunmaktadır.³ Bunun dışında Kırkağaç Ziraat Bankası Muhasebe Kâtibi Hüseyin Hüsnü Efendi bir davada (KBM, 27), Kırkağaç Mal Müdürü ve Hazine Vekili olan Mehmet Tevfik Efendi bir davada (KBM, 47) vekil olarak görev yapmışlardır. Diğer davalarda taraflar vekil kullanmadan bizzat davalarının rü'yetinde bulunmuşlardır.

Bazı arzuhallere bakıldığında Kırkağaç'daki bidâyet mahkemesinde “hukuk” ve “ticaret” kısımlarının bulunduğu ve davaların konularına göre bu dairelerde görüldüğü anlaşılmaktadır. Ticaret kısmıyla ilgili davalarda mahkeme heyetine ilâveten tüccardan da bazılarının bilirkişi ya da uzman olarak görev yaptıkları müşahede olunmaktadır (KBM, 25:25). 27 no'lu davanın arzuhalleri de Bidâyet Hukuk mahkemesine verilmiştir (KBM, s.59).

Dava Konuları

Kırkağaç Bidâyet mahkemesinde görülen davaların konularına bakıldığında genellikle alacak tahsili, arazi anlaşmazlıkları, komşular arasındaki nispeten önemsiz münaza'alar, hayvan bedeli tahsili ve az sayıda olmak üzere hakaret davası gibi tâli davaların olduğu anlaşılmaktadır. Bidâyet mahkemesi hakkındaki mevzuat da zaten bunu gerektirmekteydi. Maddi olarak belirli bir rakamın üzerindeki davalar ya da cinayet vb. önemli davalar merkezî kaza mahkemelerinde görülmekteydi. Bu dönemde bilhassa Ziraat bankasından kefile ya da senedle alınan kredilerin ödenmesinde önemli zorluklar yaşandığı ve bankanın vekili ma'rifetiyle borcun faiziyle tahsil ettirilmesi için birçok dava açıldığı görülmektedir.⁴

Mahkeme Kayıtlarındaki Taraflar ve Dava Konuları

Zabt Varakası	Müddeînin İsim - Şöhreti	Mahkeme Heyeti	Müddeî aleyhin İsim	Dava Konusu
1	Çaltıcak karyesinden Hacı Beyoğlu Mustafa	Reis Ahmed Şevki Ef. A'zâ Kadri Ef. A'zâ Yovanaki Ef.	Çaltıcak karyesinden Mustafa Beyoğlu Musa	Arazi Anlaşmazlığı 18 Şubat 306
2	Zorağa Mahallesinde	Reis Ahmed Şevki Ef.	Küçük Musa Ağa	Miras Tarla Anlaşmazlığı

³ Ermeni Artin Râiyan Efendi 4,5,6,25,28,29,30,40,ve diğer 4 no'lu davalarda vekil olarak görev yapmıştır.

⁴ Kaydlardaki, 4,5,6,28,29 ve 40. davalar Ziraat bankası alacaklarına dairdir.

	mukim müteveffâ Yabuzoğlu Şerif kerimesi Âkile hatun	A'zâ Kadri Ef. A'zâ Yovanaki Ef.	mahallesinde mukim Yabuzoğlu Ahmed	2 Şubat 306
3	Kırkağaç kasabasının Rum mahallesinde mukim teb'a-i devlet-i Osmaniyyeden Ligora Vecey ve Angile bint-i Hacı Hristo	Reis Ahmed Şevki Ef. A'zâ Kadri Ef. A'zâ Yovanaki Ef.	Kırkağaç kasabasının Rum mahallesinde mukim Tüccardan ve teb'a-i devlet-i aliyye-i Osmaniyyeden Bayramoğlu Mihalaki	Borç tahsili 9 Mart 306
4	Kırkağaç kasabası Ziraatbank şubesinin vekil-i umumisi Ermeni mahallesinde mukim dava vekili ve teb'a-i aliyye-i Osmaniyyeden Artin Raiyan Efendi	Reis Ahmed Şevki Ef. A'zâ Kadri Ef. A'zâ Yovanaki Ef.	Kırkağaç kasabasının Sarı Ağa mahallesinde mukim Konyalı Osman Efendi kerimesi Âkile hatun ile aynı mahalleden Rençber Akmanoğlu İbrahim	Ziraat Bankası Menafi' sandığından alınan borcun ödenmesi 26 Nisan 306
5	Kırkağaç kazası Ziraatbank şubesi vekil-i umumisi Ermeni mahallesinde mukim dava vekillerinden Artin Raiyan Efendi.	Reis Ahmed Şevki Ef. A'zâ Kadri Ef. A'zâ Yovanaki Ef.	Kırkağaç kasabasının Emiroğlu mahallesinde mukim zürra'dan Avcıoğlu Hacı Hüseyin	Ziraat Bankasından alınan borcun faiziyle tahsili 27 Şubat 306
6	Kırkağaç kazası Ziraatbank şubesi vekili umumisi	Reis Ahmed Şevki Ef. A'zâ Kadri Ef.	Kırkağaç kasabasına tabi Gelenbe nahiyesinin	Ziraat Bankasından alınan borcun

	Ermeni mahallesinde mukim dava vekillerinden Artin Raiyan Efendi.	A'zâ Yovanaki Ef.	Hark mahallesinde mukim teb'a-i devlet-i aliyye-i Osmaniyyeden ve zürradan Hacı Mustafa Ağazade İshak bey	faiziyle tahsili 27 Şubat 306
7	Bergama kasabasına tabi Koca Yolcu karyesinde mukim Kobakoğlu Mustafa	Reis Ahmed Şevki Ef. A'zâ A'zâ	Kırkağaç'ın Sarı Ağa mahallesinde mukim Kayyumoğlu Hasan	Manda bedeli talebi 11 Mart 307
8	Kırkağaç'ın Hacı Himmet mahallesinden ve teb'a-i devlet-i aliyye-i Osmaniyyeden Kara Salih zevcesi Aişe	Reis Ahmed Şevki Ef. A'zâ A'zâ	Hacı Himmet mahallesinde mukim Kara Salihoğlu Mehmed Ali	Ev anlaşmazlığı 18 Mart 307
9	Kırkağaç kasabasına tabi İlyaslar karyesinde mukim Hacı Mehmed oğlu Eskici Mehmed	Reis Ahmed Şevki Ef. A'zâ Kadri Ef. A'zâ vekili Başkatip Osman	İlyaslar karyesinde mukim teb'a-i devlet-i aliyye-i Osmaniyyeden Mestan kerimesi İsmihan hatun	Ev anlaşmazlığı 25 Mart 307
10	Bakır karyesinin Cedid mahallesinden ve Bakkal Esnafından Hacı Bayramoğlu Mehmed	Reis Ahmed Şevki Ef. A'zâ Kadri Ef. A'zâ Yovanaki Ef.	Bakır karyesinin Atik mahallesinde mukim Kara Velinin oğlu Hüseyin zevcesi Hatice	Bağa müdahaleden men' 11 Şubat 306
12	Kırkağaç kasabasının	Reis Ahmed Şevki Ef.	Kırkağaç'ın Kara Ali oğlu	Bağ anlaşmazlığı

	Koca Mehmed Ağa mahallesinde mukim Süpürgeci Halil İbrahim Hoca zevcesi Gılman hatun	A'zâ Kadri Ef. A'zâ Yovanaki Ef.	mahallesinde mukim Danacıoğlu Mustafa	8 Ağustos 306
13	Bakır karyesinin Atik mahallesinden Soytaranın İbrahimoğlu İsmail	Reis Ahmed Şevki Ef. A'zâ Kadri Ef. A'zâ Yovanaki Ef.	Kırkağaç kasabasının Kara Alioğlu mahallesinde mukim ashab-ı zürradan Kırımoğlu Hacı ismail	Hizmetkârlık ücreti talebi 6 Haziran 307
14	Muvakkaten Kırkağaç'da Sadık Ağa hanında mukim teb'a-i devlet-i aliyyeden Sındırgılı Alteşioğlu Hacı Panayot	Reis Mehmed Mükerrer Efendi A'zâ Hacı emin A'zâ Ohannes	Kırkağaç kasabasına tabi Gelenbe kasabasında mukim Değirmenci güruhundan Bacak Dimitri	Değirmen icarı 25 Haziran 308
15	Kırkağaç kasabasının Rum mahallesinde mukim tüccardan Maratoğlu nam-ı diğer Bayramoğlu Mihalaki	Reis Ahmed Şevki A'zâ Kadri Ef. A'zâ Yovanaki Ef.	Kırkağaç kasabasının Rum mahallesinde mukim teb'a-i devlet-i aliyye-i Osmaniyyeden Zor tabanoğlu Panayot	Alacak tahsili 24 Haziran 307
16	Kırkağaç kasabasının Rum mahallesinde mukim tüccardan Maratoğlu nam-ı diğer	Reis Ahmed Şevki Ef. A'zâ Kadri Ef. A'zâ Yovanaki Ef.	Kırkağaç kasabasının Rum mahallesinde sakine teb'a-i devlet-i aliyye-i Osmaniyyeden Ligor zevcesi	Borç olarak verilen altınların iadesi 24 Haziran 307

	Bayramoğlu Mihalaki		Vangile binti Hacı Hristo	
17	Gelenbe nahiyesinde mukim teb'a-i devlet-i aliyye-i Osmaniyyeden Anestioğlu Hacı Panayot	Reis Ahmed Şevki Ef. A'zâ Kadri Ef. A'zâ Yovanaki Ef.	Gelenbe nahiyesinin İnce mahallesinde mukim teb'a-i devlet-i aliyye-i Osmaniyyeden ve Değirmenci esnafından Bacak Dimitri	Değirmen icarı 6 Haziran 307
18	Kırkağaç kasabasının Ağaoğlu mahallesinde mukim Çiloğlu müteveffa Osmanoğlu Mehmed Emin	Reis Ahmed Şevki Ef. A'zâ Kadri Ef. A'zâ Yovanaki Ef.	Kırkağaç kasabasının Zorağa mahallesinde mukim müteveffa Çiloğlu Hacı Mehmedin sağire kerimesi Hadicenin vasiyyesi validesi Sağır Emin kerimesi Âyişe	Tarla anlaşmazlığı 5 Teşrin-i sâni 306
19	Kırkağaç kasabasının Küçük Musa Ağa mahallesinde mukim Kırkağaç Mal müdürü Mehmed Tevfik Efendi	Reis Ahmed Şevki Ef. A'zâ Kadri Ef. A'zâ Yovanaki Ef.	Kırkağaç kasabasının Zor Ağa mahallesinde mukim ashab-ı zürrâdan Hacıoğlu Hacı Mustafa	A'şar bedeli talebi 2 Kanun-ı sâni 306
20	Zorağa mahallesinden Rençber Pabuşçu İsmailoğlu Hasan	Reis Şevki Ef. A'zâ Kadri Ef. A'zâ Yovanaki Ef.	Kocaoğlu mahallesinden Solakbaşıoğlu H. Hüseyin zevcesi Hatice	İçinden Demiryolu geçen tarlanın bedeli talebi 11 Mayıs 307

21	Mağnisa Sancağına tabi Akkocalı Aşiretinden İlyasoğlu İlyas	Reis Ahmed Şevki Ef. A'zâ Kadri Ef. A'zâ Yovanaki Ef.	Kırkağaç kasabasının Cin Osman Ağa mahallesi sakinlerinden Zorağa oğlu Hafız Mehmed Efendi	Çalınan atın iadesi 12 Haziran 307
22	Gelenbe nahiyesinden Bacak	Reis Ahmed Şevki Ef. A'zâ Kadri Ef. A'zâ Yovanaki Ef.	Gelenbe nahiyesinden Değirmenci Anestioğlu Heci Panayot	Değirmen icarı anlaşmazlığı 2 Eylül 307
23	Zorağa mahallesinden ve İran teb'asından Mehmed Tahir	Reis Mehmed Mükerrerrem Ef. A'zâ Kadri Ef. A'zâ Yovanaki Ef.	Küçük Musa Ağa mahallesinden Kadir Ağaoğlu Baki	Alacak talebi 12 Eylül 307
24	Kırkağaç Boduroğlu mahallesinden Bazerganoğlu Mustafa Efendi	Reis Mehmed Mükerrerrem Ef. A'zâ Kadri Ef. A'zâ Yovanaki Ef.	Kırkağaç'ın Ermeni mahallesinde mukim teb'a-i devlet-i aliyyeden ve çocuklu makulesinden ve mülteziminden ... yaşında Hammal Sergioğlu Ohannes	Gasb ve Hakaret 1 Eylül 307
25	Rum mahallesinden Tüccar Bosme Haralambonun vekili Ermeni mahallesinden Dava vekili Artin Raiyan Ef.	Reis Ahmed Şevki Ef. A'zâ Kadri Ef. A'zâ Yovanaki Ef. Ticaret Azası Yosafaki Ef. Varanyo	Gelenbe nahiyesinden Tüccar Çiçeklioğlu Dimitri	Parası ödenen arpanın teslimi 24 Ağustos 307

		Efendi.		
26	Kırkağaçda misafireten mukim Akhisarda Paşa mahallesi sakinlerinden teb'a-i devlet-i aliyye-i Osmaniyeden Manifaturacı esnafından Hacı Pıraşoğlu Haralambo	Reis Ahmed Şevki Ef. A'zâ Kadri Ef. A'zâ Yovanaki Ef.	Mağnisada Derviş Ali mahallesinde mukim teb'a-i devlet-i aliyye-i Osmaniyeden ayak ahz ve i'tasıyla meşgul Akhisarlıoğlu Yorgaki	Haczedilen eşyanın iadesi talebi 11 Kanun-u Evvel 306
27	Manisada mukim Müftü Hacı Ali Rıza Efendinin mahdumlarının vekili Kırkağaç Küçük Musa Ağa mahallesinden Ziraat Bankası Muhasebe Katibi Hüseyin Hüsnü Ef.	Reis Ahmed Şevki Ef. A'zâ Kadri Ef. A'zâ Yovanaki Ef.	Rum mahallesinde mukim Atanaş Çorbacı kerimesi Despinole	Kırkağaç çarşısındaki Meyhaneli hanın zemin icâresi talebi 17 Eylül 307
28	Kırkağaç Ziraat Bankası dava vekili Ermeni mahallesinden Artin Raiyan Efendi	Reis Mehmed Mükerrerrem Ef. A'zâ Kadri Ef. A'zâ Yovanaki Ef.	Boduroğlu mahallesinden Tüccar Sümüklüoğlu Küçük Mehmed Ağa	Ziraat bankasından Sened mukabili alınan paranın faiziyle tahsili 2 Eylül 307
29	Kırkağaç Ziraat Bankası Sandığı vekili Ermeni mahallesinden Artin Raiyan	Reis Mehmed Mükerrerrem Ef. A'zâ Kadri Ef. A'zâ Yovanaki Ef.	Gelenbe nahiyesinden Rençber Peruşanoğlu Panayot	Rençber Pıraşkoh oğlu Mihalaki kefaletiyle alınan

	Efendi			paranın Tahsili 4 Eylül 307
30	Gelenbe nahiyesi Çaltıcak karyesinden Mustafa Bey kerimesi Aişenin dava vekili Artin Raiyan Efendi	Reis Mehmed Mükerrem Ef. A'zâ Kadri Ef. A'zâ Yovanaki Ef.	Çaltıcak karyesinden Rençber Hacıbeyoğlu Mustafa	Arazi Anlaşmazlığı 21 Ağustos 307
31	Bakır karyesinin Atik mahallesinden Karadişioğlu Hasan zevcesi Hadice	Reis Ahmed Şevki Ef. A'zâ Kadri Ef. A'zâ Yovanaki Ef.	Bakır karyesi Cedid mahallesinden Bakkal Hacı Bayramoğlu Mehmed	Bağ satışı Anlaşmazlığı 29 Temmuz 307
32	Akhisar kasabasından Manifaturacı Heci Piraşoğlu Haralambo kerimesi Ligor ve Heci Evdokye ve oğlu Dimitri ve zevcesi Heci Elestosi	Reis Mehmed Mükerrem Ef. A'zâ Kadri Ef. A'zâ Yovanaki Ef.	Biraderleri Mihalaki	Borç tahsili Teşrin-i Evvel 307
33	Küçük Mahallede mukim teb'a-i Osmaniyyeden Kerim ağa zevcesi Hatice hatun	Reis Ahmed Şevki Ef. A'zâ Kadri Ef. A'zâ Yovanaki Ef.	Kırkağaç kasabasının Küçük mahallesinde mukim teb'ai devlet-i aliyye-i Osmaniyyeden Keresteci oğlu Hacı Mustafa zevcesi Atike	Tarla Anlaşmazlığı 2 Şubat 306
34	Rum Mahallesinden Bezzaz Heci Yorgaki oğu	Reis Mehmed Mükerrem Efendi A'zâ Kadri	Komşusu Sarı Bakkaloğlu Yağhaneci Nikolakinin	Yağmur suları mecrasının kapatılması

	Heci Dimitri	Ef. A'zâ Yovanaki Ef.	kızları	sebebiyle evin yıkılma tehlikesinde olduğu 22 Teşrin-i Evvel 307
35	Rum mahallesinden Rençber Akhisarlı Sava	Reis Mehmed Mükerrrem Efendi A'zâ Kadri Ef. A'zâ Yovanaki Ef.	Rum mahallesinden Çakır Kostanti oğulları	Öveçli karyesi yakınındaki Zeytinliğe müdahale 26 Teşrin-i Evvel 307
36	Bakır karyesinden Müderriş Gedikoğlu Süleyman	Reis Mehmed Mükerrrem Efendi A'zâ Kadri Ef. A'zâ Vekili Başkatip Mehmed Efendi	Bakır karyesinden Rençber Uzun Velinin Hasan	Ev satışı alacağı 26 Ağustos 307
37	Kırkağaç Rum mahallesinden Akhisarlı Sava veled-i Yorgi	Reis Mehmed Mükerrrem Efendi A'zâ Kadri Ef. A'zâ Yovanaki Ef.	Rum mahallesinden Çakır Kostanti oğulları	Öveçli, karyesi yakınındaki zeytinliğe müdahale 28 Teşrin-i Evvel 307
38	Kırkağaç Boduroğlu mahallesinden Nüfus Memuru Saatçioğlu Hacı Ahmed Efendi	Reis Mehmed Mükerrrem Efendi A'zâ Kadri Ef. A'zâ Yovanaki Ef.	Komşusu Eskici Ahmed	Harap olan Ev duvarının tamirine komşunun engel olması 12 T. Sâni 307
39	Zorağa mahallesinden Tahir Ağa	Reis Mehmed Mükerrrem Efendi A'zâ Kadri Ef.	Küçük Musa Ağa mahallesinden Bakkal Baki	Alacak talebi 2 Kanun-ı Evvel 307

		A'zâ Yovanaki Ef. A'zâ-yı Ticaret Rabeno A'zâ- yı Ticaret Yusufaki A'zâ Artin Efendi		
40	Kırkağaç Ziraat Bankası Vekili Ermeni mahallesinden Dava Vekili Artin Raiyan Efendi	Reis Ahmed Şevki Efendi A'zâ Kadri Ef. A'zâ Yovanaki Ef.	Rum mahallesinde mukim Osmanlı teb'asından Müteveffa Tabib Estitaki zevcesi Ekniçe hatun ve aynı mahalleden Bakkal Heci Nikola oğlu Angeli Ef.	Ziraat Bankasından alınan paranın faiziyle birlikte borçlu ve kefilinden talebi 25 Ağustos 306
41	Rum mahallesinde Todori hanesinde misafir Heci Artinoğlu Manifaturacı Haralambo	Reis Mehmed Mükerrrem Efendi A'zâ Kadri Ef. A'zâ Yovanaki Ef.	Manisada Derviş Ağa mahallesinden ve Osmanlı teb'asından Akhisarlıoğlu Yorgaki	Hukuk talebi 3 Kanun-1 Evvel 307
42	Kayadibi karyesinden Mollanın Gelini Dudu	Reis Mehmed Mükerrrem Efendi A'zâ Kadri Ef. A'zâ Yovanaki Ef.	Emirağa mahallesinden Rençber Gökdonluoğlu Mustafa	Gasp edilen tarlanın İadesi 30 Kanun-1 Evvel 307
45	Zor Ağa mahallesinden Müteveffa Sucu Hacı Süleyman varislerinden oğlu Mustafa ve kızları Rüveyde	Reis Mehmed Mükerrrem Efendi A'zâ Kadri Ef. A'zâ Yovanaki Ef.	Boduroğlu mahallesinden Saraç Mustafa	Tarla anlaşmazlığı 25 kanun-1 Evvel 307

	ve Hanife			
46	Rum mahallesinden ve Yunan teb'asından Atanaş Corcaci kerimesi Denyo	Reis Mehmed Mükerrrem Efendi A'zâ Kadri Ef. A'zâ Yovanaki Ef.	Manisa'da mukim merhum Müftü Ali Rıza Efendinin oğulları Mehmed Emin ve Şemseddin Efendiler ile kızlar Zekiye ve Zahide hanımlar	Han yeri icarından oluşan borcun tahsili 2 Teşrin-i sâni 307
47	Büyük Musa Ağa mahallesinde mukim Mal Müdürü ve Hazine Vekili Mehmed Tevfik Efendi	Reis Mehmed Mükerrrem Efendi A'zâ Kadri Ef. A'zâ Yovanaki Ef.	Ermeni mahallesinden müteveffa Heci Marot Ağanın kızı Novina ve zevcesi Hacı Meryem	A'şar Bedeli talebi Kanun-ı sâni 307
48	Kırkağaç Duyûn-u umumiye memuru Mehmed Efendi	Reis Mehmed Mükerrrem Efendi A'zâ Kadri Ef. A'zâ Yovanaki Ef.	Emiroğlu mahallesinden Hatipoğlu Raşid Efendi, Hacı Himmetoğlu mahallesinden Kırımoğlu Nizam Ahmed ve Ağaoğlu mahallesinden Arpacı Koca Emin	İcar bedeli 7 Şubat 307
49	Bakır karyesi Atik mahallesinden Müteveffa Bıyıklıoğlu Emin zevcesi Hafizenin vekili Boduroğlu mahallesinden Çerkes İbrahim Efendi	Reis Mehmed Mükerrrem Efendi A'zâ A'zâ	Bakır karyesinden Bıyıklıoğlu Eminin oğlu Süleyman	Haksız Emlak tasarrufu 11 Şubat 307

1	Bakır karyesi Atik mahallesinden Rençber hacı İbrahim Ağazade Hacı Emin	Reis Mehmed Mükerrrem Efendi A'zâ Kadri Ef. A'zâ Yovanaki Ef.	Bakır karyesinden Müderris Gedikoğlu Süleyman Efendi	Ev mülkiyeti anlaşmazlığı 28 Kanun-1 Evvel 307
2	Hacı Himmetoğlu mahallesinden ve Devlet-i aliyye teb'asından Kokazoğlu Halil Hafız kızı Hadice	Reis Mehmed Mükerrrem Efendi A'zâ Kadri Ef. A'zâ Yovanaki Ef.	Kırkağaçda mukim Duyûn-u Umumiyye memuru Mehmed Efendi	Haksız Emlak tasarrufu 17 Şubat 307
3	Sarı Ağa mahallesinden Karaosmanzade Camii medresesinde mukim Kilimcioğlu Mehmed Eminin oğlu talebeden Şerif Ali	Reis Mehmed Mükerrrem Efendi A'zâ Kadri Ef. A'zâ Yovanaki Ef.	Boduroğlu mahallesinden Sümüklüoğlu Küçük Mehmed Ağa	Tarla mülkiyeti 22 Şubat 307
4	Cin Osman Ağa mahallesinden Urgancı Avcıoğlu Emin ve Boduroğlu mahallesinden Hacı Mehmed zevcesi İsmail kızı Nefise ve Küçük mahalleden Alioğlu Hacı Mehmed zevcesi İsmail kızı Eminenin dava vekilleri	Reis Mehmed Mükerrrem Efendi A'zâ Kadri Ef. A'zâ Yovanaki Ef.	Rum mahallesinden Yağcı Sarı Bakkal Nikola oğlu Andon ve kızları Dimitriye, Mariye, Vangeliye, Haresiyo, Aspasya ve Hristina	Dükkan kirası Talebi 1 Şubat 307

	Artin Raiyan Ef.			
6	Gelenbe nahiyesinin Orta mahallesinden Usulzâde Ahmed Nazım Efendi	Reis Ahmed Şevki Efendi A'zâ Kadri Ef. A'zâ Yovanaki Ef.	Halkahavlu karyesinden ve Tırnova muhacirlerinden Molla Salih	Un değirmeni Anlaşmazlığı 12 Ağustos 307
8	Rum mahallesinde mukim sanatı olmayan teb'a-i Yunaniyyeden Çakır Kostanti zevcesi Âniçe Raykovilo	Reis Mehmed Mükerrrem Efendi A'zâ Kadri Ef. A'zâ Yovanaki Ef.	Rum mahallesinden Akhisarlı Yorgioğlu Sava	Zeytinlik anlaşmazlığı 15 Kanun-ı sâni 307

SONUÇ

Batılı tarzda oluşturulmaya başlanan hukuk sisteminin araçlarından birisi olarak ortaya çıkan Bidâyet mahkemeleri bilhassa kazalarda hukuki anlaşmazlıkların çözülmesinde önemli görevler üstlenmişlerdir. Mevzuatları gereği normal kazalarda çok önemli konular ve miktarı yüksek parasal davaların dışında kalan nispeten daha önemsiz davalar, istinaf ve temyizi kâbil olmak üzere buralarda görülmüştür. Bu meyanda Kırkağaç Bidâyet mahkemesinde görülen 1306-1307/ 1891-92 yıllarına ait toplam 57 davanın evrakı Manisa Kitapsarayda tespit edilerek transkribe edilmiş, davalar, taraflar ve mahkemelerdeki görevliler hakkında bilgiler verilmiştir. Davaları Kırkağaç mahalle ve köylerinde ikâmet edenler ile bu dönemde Kırkağaç'a bağlı bir nahije olan Gelenbe ve köylerinde ikâmet edenler açmışlardır. Davaların niteliklerine bakılarak o dönemde insanlar arasında en önemli münâza'a konularının gayr-i menkul tasarrufları konusunda olduğunu, bu dönemde ekonomik desteğe ihtiyacı olan farklı iş kollarındaki insanların Ziraat bankasından borçlandıklarını ancak borçlarını ödeyemediklerinden hukuki yaptırımlara maruz kaldıklarını görmekteyiz. Ekonomik faaliyetlerde Kırkağaç ve çevresinde ikâmet eden gayr-i müslim vatandaşların bilhassa Rum ve Ermenilerin, Müslüman halka nazaran daha aktif oldukları anlaşılmaktadır.

KAYNAKLAR

Aydın Vilayeti Salnamesi 1308/1891, İstanbul 1308.
KBM, Kırkağaç Bidâyet Mahkemesi Kayıtları.
Salnâme-i Vilâyet-i Aydın, 1296.

AKGÜNDÜZ, Ahmet (1990), *Osmanlı Kanunnameleri ve Hukuki Tahlilleri*, c. 1, İstanbul.

AYDIN, M. Akif (1999), “Osmanlı’da Hukuk”, *Osmanlı Devleti Tarihi*, c.2, s. 375-438.

AYDIN M. Akif (1991), “*Arazi Kanunnameleri*”, DİA, c. III, İstanbul, s. 346-347.

CİN, Halil - AKGÜNDÜZ, Ahmet (1990), *Türk Hukuk Tarihi*, C. 1, İstanbul.

EKİNCİ, Ekrem Buğra (2004), *Tanzimat ve Sonrası Osmanlı Mahkemeleri*, İstanbul.

EVİRAN, Ümit - SATI, Selçuk (2000), *Geçmişten Günümüze Kırkağaç*, İzmir.

HALAÇOĞLU, Yusuf - AYDIN, M. Akif (1993) , “*Mecelle*”, DİA, c. 7, İstanbul, s. 443-450.

GÖKMEN, Ertan (2007), “Kırkağaç Kazası Vakfiyyeleri”, *Kırkağaç Sosyo-Ekonomik Tarih Sempozyumu Bildirileri*, Hz. K. Erdoğan-M. Günay, s. 33-55.

GÜNAY, Vehbi (2001), “Köyden Kasabaya: Kırkağaç’ın Gelişimi (XVI. Yüzyıl)”, *Manisa Araştırmaları I*, Manisa, s. 39-54.

GÜNAY, Vehbi (2007), “XVI. Yüzyılda Kırkağaç Kasabasının Doğuşu”, *Kırkağaç Sosyo-Ekonomik Tarih Sempozyumu Bildirileri*, Hz. K. Erdoğan-M. Günay, s. 12-32.

TOZAN, Murat (2007), “Kırkağaç Çevresinde Bulunan Hellenistik Dönem Yerleşmeleri”, *Kırkağaç Sosyo-Ekonomik Tarih Sempozyumu Bildirileri*, Hz. K. Erdoğan-M. Günay, s. 1-11.

ÜÇÖK, Coşkun - MUMCU, Ahmet (2007), *Türk Hukuk Tarihi*, Ankara.

EK-1:

KIRKAĞAÇ BİDÂYET MAHKEMESİ KAYITLARI

(s.1)

Zabt-ı Varaka Hülâsası//Nev'i Evrak Tarihi//Numerosu//Adedi //Zabt Katib İsmi
1 18 Şubat 306 90 1 Osman

Müddeinin İsim ve Şöhreti: Çaltıcak karyesinden Hacıbey Oğlu Mustafa

Mahkeme Heveti: Reis Ahmed Şevkî Efendi, A'zâ Kadri Efendi, A'zâ Yovanaki Efendi

Müddeî aleyhin isim ve şöhreti: Çaltıcak karyesinden Mustafa Beyoğlu Musa

Mense-i Dava: Arazi Tasarrufu

Müddeî-yi mezbur imzasıyla verilüp mütalaa edilen bâlada tarih numerosu terkîm istid'ânın hülâsası boz hâlden küşâd idüp on seneyi müteceviz taht-ı tasarruf ve ziraatında bulunan Çaltıcak karyesi civarında bir tarafı Kırmızıoğlu Pınarı ve bir tarafı Cebel ve tarafeyni tarik-i âm ile mahdud bir kıt'ada dört dönüm tarlaya Meclis-i idarenin kararı ve karyelinin şahadetnamesi mucibince hakk-ı kararı sabit olduğu halde tasarrufa müdahale etmekte olan müddeî aleyh Mustafanın celbiyle davası ve müdahale-i vâkı'asının reddine karar verilmesi talebini hâvi bulunmağla ale'l-usûl mahkemeden tanzim edilüp tarafına tebliğ ettirilmesini davete Varakasında mahkeme için tesbit edilen üçyüz yedi senesi Martının dördüncü günü taalluka mebni tapu katibi Hasan Hıfzı Efendi hâzır olduğu halde müddeî Hüseyin asaleten ve müddeî aleyh tarafından Çerkes İbrahim Efendi bâ vekaleten mahkemeye gelmeleriyle istid'â-yı mezkur muvacehelerinde ba'd'el-kırâe icra-yı mahkeme celbine vechiyyelerine ibtidâr ve suret-i iddiayı müsted'î-yi merkumdan istifsar olundukda istid'âsı mündericâtını tekrar ve tarla-yı mezkuru on bir sene evvel boz hâlden küşâd iderek ol zamandan beru ziraat ve hırsaset ettiğini tezkâr itdi.

Müddeî-yi aleyh vekili İbrahim Efendi isticvab olundukda tarla-yı müddeâyâ müvekkilim Musa ve biraderleri Mehmed ve Mustafa ve hemşireleri Aişe, Hatice, Hanifeye pederleri müteveffâ Kazanlı Mustafa beyden irsen müntakil on sekiz dönüm tarlanın hududu dahilinde bulunduğu ve atik mutasarrıfları olduğunu işbu ibraz-kerdem olan ma'mûlün-bih tapu senediyle müstedleldir. Ve mezkur tarlaya müvekkilim Musa vâzî' ider. Ve el-yevm taht-ı ziraatında bulunduğunu isbat ideceğinden arazi kanununun ve kavânîn-i sâire hükmünce min ale'l-karar davanın reddine ve masarif-i mahkemenin uhdesine tahmîline hükm verilmesini talep iderim diyerek 29 Rebiülâhir sene 1284 tarih ve 128 varaka numarolu bir kıt'a tapu ilm u haberi ibraz eylemekle ba'del-kayd okundu.

Müdde-i mezbur bu dava itdiğim dört dönüm tarlayı on bir sene evvel boz hâlden bizzat kendim açdığımı ve ol zamandan beru ziraat ve tasarruf ettiğimi isbat eylerim ve tarla-yı mezkureye el-yevm vâzı'ul-yedim ve bunu da isbat eylerim deyu beyan itdi.

İktizâ-yı maslahat taht-ı tezkere alındıkda ruus-ı mahkemeye nazaran evvelemerde mahal-i münâzaun-fih müdde-i aleyh tarafının ifadesi misillü on sekiz dönüm senedli tarla dahilinde olup olmadığı vesair cihetleri terfîk ve keşf ile anlaşılabilceğinden ol vecihle mahallinde keşf tahkikat icrâ kılınmak üzere a'zâdan Yovanaki Efendinin naib ve başkâtip Osman Efendi ve şer'iyye kâtibi Hakkı ve eytam müdürü İsa Efendilerin ehl-i hibre tayinine ve hîn-i keşfde tapu katibi ile tarafeyn veya vekillerinin hazır bulundurulmasıyla netice-i hâsılanın mahkemeye bâ takdir iş'ârına ve

masarif-i müruriyye ve keşfiyye olarak takdir idilen on üç Mecidiyenin ba'dehu haksız çıkan tarafa aid olmak üzere evveleminde müsted'iden ahzına tasarruf karar verilip takdim kılındı. 4 Mart 307.

Azâ Yovanaki

A'zâ Kadri

Reis Şevki

Şehr-i Martın on ikinci günü hey'et-i ... ile teşekkül iden mahkemeye tapu katibi Hasan Hıfzı Efendi hâzır olduğu halde müdde-i merkum ile müdde-i aleyh vekili İbrahim Efendi gelmeleriyle zabt-ı sicil ile naib ve ehl-i hibre taraflarından verilmiş olan 9 Mart sene 307 tarihli keşf takdiri muvacehelerinde ba'de'l-kıraat vech-i âti üzere devam-ı mahkemelerine ibtidâr kılındı.

Müdde-i aleyh vekili İbrahim Efendi mahall-i münazaun-fihin keşfine lüzum gösteren cihet sene-i mezbûrede sahib-i temessük tabirinin başka kalemlle yazılması keyfiyeti idi. Müvekkilimin o mahalde ve ittisâlinde sekiz dönüm tarlası olduğunu orada irâe itdim. Ve hudud-u sâirenin bir tarafı dere ve cenub ve şimal tarafları boz hâlden ibaret olduğunu ehl-i hibre müşahede itdi. Ve müvekkilimin oradaki arazisi

(s.2)

mesaha idilmemiştir. Ve mesah idilmedikçe dahilinde veya hâricinde olduğu taayyün idemez. Mamafih tarikin vasatdan geçmesi mani-i tasarruf olamaz. Ve müvekkilim mezkur tarlaya zil-yedir. Ve zilyed beyyineyi müracah olduğundan ol vecihle isbat-ı müddeî ideceğimi arz ederim. Ve müddeî Mustafanın hudud irâe ettiği Kırmızı Pınarı ve Küçük Dağı ara yerdeki mesafe on dönüm vardır. Kendisinin iddia ettiği mahal dört dönümdür.

Ve müddeinin mürur-u zaman ile tasarruf davası idiyorsa da müvekkilim üç yüz bir ve iki senesinde askerde bulunmağla gaybubetine mebnî mürur-u zaman olamayacağımı beyan iderim didi.

Müdde-i Mustafa tarla-yı münâzaun-fihi onbir sene evvel boz hâlden açdım imar etdim ve tasarruf itmekdeyim. Ve tarla haline getirdim ziraat iderim isbat eylerim didi.

Tapu kâtibi istima' olundukda müvekkilimin temsil ettiği keşf takdiri mündericatını tekrar eylerim dedi.

Müddeî aleyh Vekili İbrahim Efendi Mecellenin 167 nci ve 1662 nci maddeleri hükmünce münâzaun-fih tarlaya hakkı kararla müddeî Mustafa tasarruf idemeyeceği gibi Mecellenin 1271 nci ve 1270 nci maddeleri ahkâmınca tasarrufları men' edilmesini ve müvekkilimin oradaki tarlasının mesah edilmesini istirham iderim didi.

Bunun üzerine tarafeyn başka diyecekleri olmadığını inde's-sual söylemeleriyle hitâm-ı mahkemeleri ifhâm kılındı.

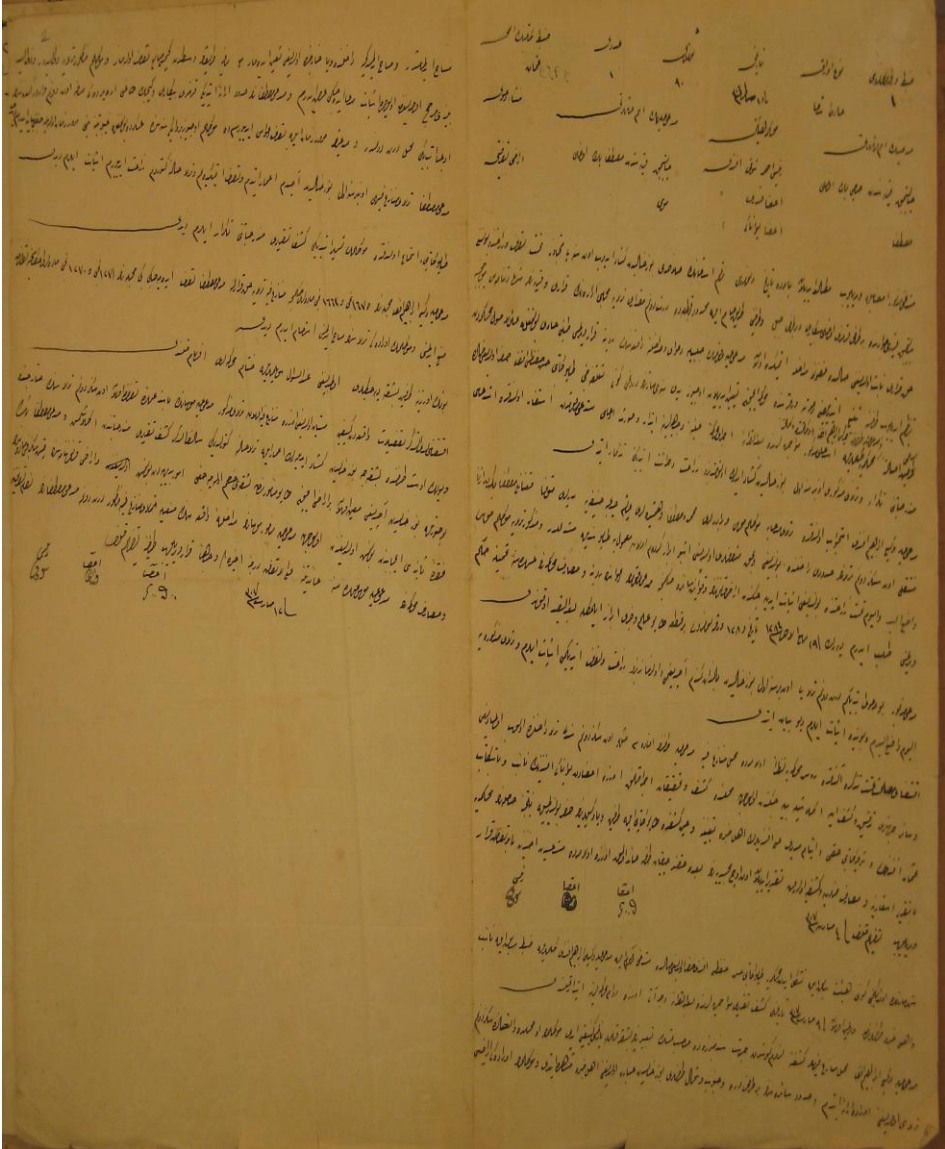
İktizası lede'l-tezekkür tafsilât-ı vâkı'adan keyfiyet müsteban olduğu üzere münâzaun-fih olan tarla-yı mezkur müddeî-i aleyh Musanın bâ sened uhde-i tasarrufunda olan sekiz dönüm tarlasının haricinde ve yolun üst tarafında başkaca boz hâlden küşâd idilerek i'mar ile tarla hâline getirildiği sâlifüzzikr keşf-i takdiri mündericâtından anlaşılmış ve müddeî Mustafanın bu sûretle boz hâlden açtığı muayyen olan bir arazi için tapu memurunun başka-yı hasm olamayacağı umûr-u behiyyeden bulunmuş ve arazi kanunnamesinde yetmiş sekizinci maddenin fıkra-i sâniyesi icabından bulunmuş olduğundan ol vecihle müddeî aleyh mesfur Musanın müdahale-i vâkıasının men'iyile tarla-yı münâzaun-fih-i mezkûr dört dönüme müddeî Mustafanın lüzum-u tasarrufuna ? ve masarif-i muhakemenin müddeî aleyh Musa uhdesine âdiyetine ... tasarruf derece-i âhiresi vicâhen ? karar verilip tarafeyne tefhîm kılındı. 12 Mart sene 307

A'zâ Yovanaki
(s.3) boş
s.3b
Sene 307

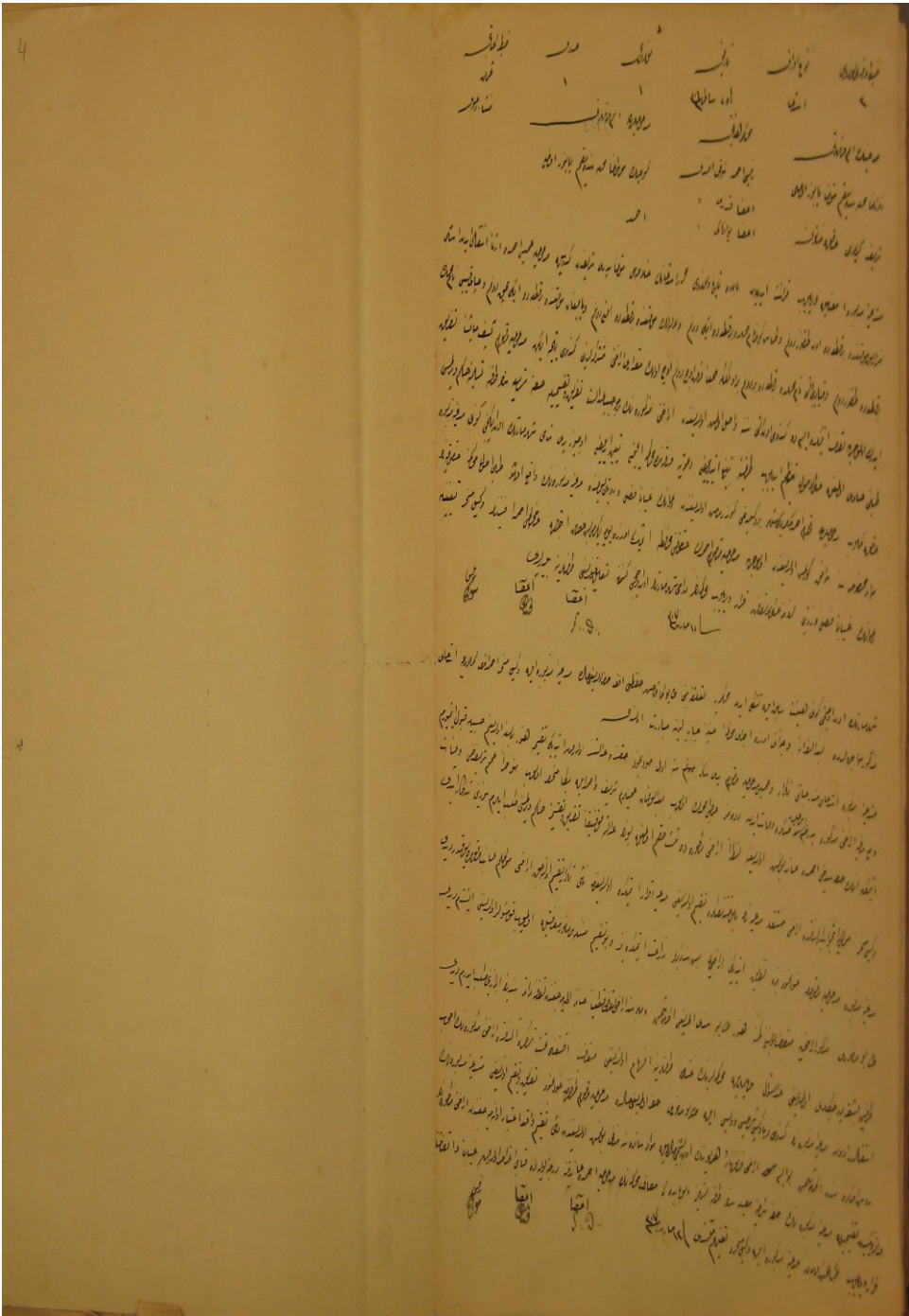
A'zâ Kadri

Reis Şevki

EK-2:
Kırkağaç Bidâyet Mahkemesi Kayıtlarından Örnekler
Belge 1:

Belge 2 :

Belge 3:

